

Rapportage inventarisatie over stikstofruimte in de duurzame energiesector

5 maart 2025

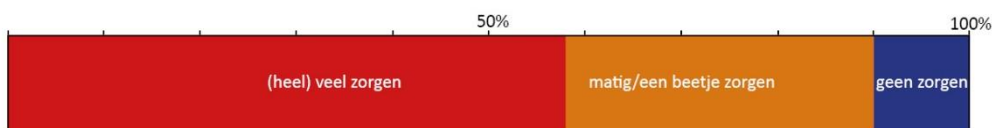
De Nederlandse Vereniging Duurzame Energie (NVDE) inventariseerde bij haar leden en die van aangesloten branche-organisaties wat de impact is van stikstofregels op projecten voor duurzame energie en energieinfrastructuur.

Impact en zorgen

Meer dan de helft van de 85 responderende bedrijven maakt zich veel tot heel veel zorgen over het effect van het huidige en toekomstige stikstofbeleid op de voortgang van duurzame energieprojecten. Slechts tien procent maakt zich hier geen zorgen over.

Driekwart van de bedrijven in de energietransitie ondervindt impact door stikstofregels. Het gaat alleen al bij de 70 bedrijven die hier informatie over verschaften om zo'n tweeduizend projecten. In totaal zijn het vele duizenden duurzame energieprojecten die hinder ondervinden door stikstofbeleid.

Veel bedrijven maken zich zorgen over het effect van stikstofbeleid op duurzame energieprojecten

Heeft de beschikbare stikstofruimte impact op de duurzame energieprojecten?

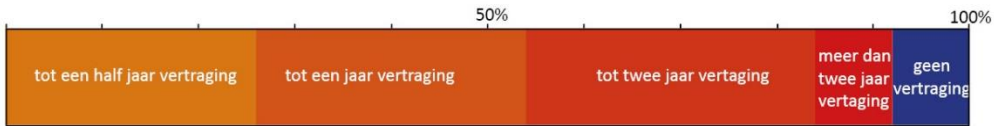

Stillegging, vertraging, onzekerheid over haalbaarheid en hogere kosten

Meer dan negentig procent van de duurzame energieprojecten krijgt te maken met vertragingen, wat gevolgen heeft voor de voortgang van de energietransitie. De vertraging is fors: bij een derde van de projecten loopt de planning minimaal zes maanden tot een jaar achter, terwijl een even groot deel te maken krijgt met vertragingen van een jaar of langer. Naast projecten die vertraging oplopen geeft een derde van de bedrijven aan dat projecten volledig worden stilgelegd.

Mate van vertraging bij realisatie van projecten, veroorzaakt door stikstofmaatregelen

Daarnaast zorgt de huidige stikstofregelgeving bij zestig procent van de projecten voor grote onzekerheid over de haalbaarheid. Dit komt voornamelijk doordat vergunningen (deels) ongeldig worden of opnieuw moeten worden aangevraagd. Ook beperkingen rondom de locatiekeuze spelen een rol. In veel gevallen moeten projecten extra onderzoeken uitvoeren of aanvullende maatregelen nemen, wat kan leiden tot uitstel of afstel. De kosten om de projecten alsnog te realiseren worden mede hierdoor bij de helft van de bedrijven aanzienlijk hoger.

Impact van stikstofbeleid op duurzame energieprojecten

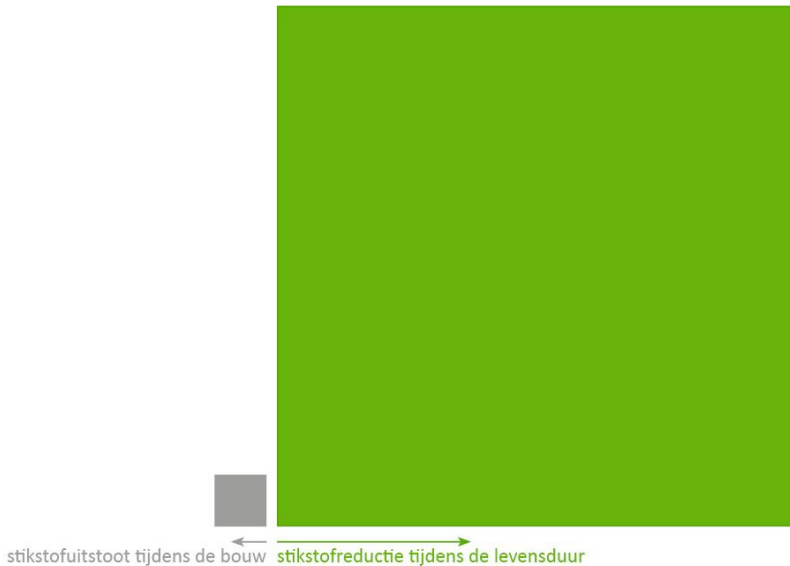

De problemen met stikstofregels spelen bijvoorbeeld bij de uitbreiding van het elektriciteitsnet en bij overige infrastructuurprojecten, zoals warmte. Ook bio-energieprojecten, geothermie, wind- en zonne-energie worden geraakt.

Stikstofuitstoot vergeleken met voorkoming van uitstoot tijdens levensduur

Duurzame energieprojecten stoten tijdens de bouw een relatief kleine hoeveelheid stikstof uit, terwijl ze tijdens hun levensduur veel uitstoot van stikstof en CO₂ voorkomen, doordat ze fossiele brandstoffen overbodig maken. Bedrijven hebben lang niet altijd informatie beschikbaar over de precieze stikstofuitstoot tijdens de bouw en de vermeden uitstoot tijdens de levensduur van projecten. Op basis van de rapportage van een twaalfstal bedrijven, concludeert de NVDE dat de NO_x-uitstoot tijdens de bouw van duurzame energieprojecten een fractie is van de vermeden uitstoot tijdens de levensduur, bij projecten die nu niet door kunnen gaan of ernstig vertraagd zijn door stikstofregels. Een ruwe indicatie van de orde grootte op basis van deze gegevens is dat er tijdens de bouw bij deze projecten tussen de nul en anderhalf procent van de stikstof wordt uitgestoten, ten opzichte van de uitstootvermindering veroorzaakt gedurende de levensloop van het project. Dit betekent dat de stikstofimpact door de bouw van deze projecten in minder dan tweeënhalve maand zou kunnen worden 'terugverdiend'.

Stikstofuitstoot tijdens bouw is een fractie van vermeden uitstoot tijdens levensduur duurzame energieproject

In 2023 verscheen het '[Onderzoek samenhang Energietransitie & stikstof in de industrie](#)' van 'De Essentie van gebiedsinrichting', in opdracht van het ministerie van EZK. Dit onderzoek heeft een andere scope dan deze NVDE-inventarisatie, omdat het zich richt op NO_x-emissies in de industrie en de voorkoming daarvan door verduurzaming van de industrie, in plaats van op projecten voor duurzame energie. Het is dan ook niet rechtstreeks vergelijkbaar. Toch wijst ook dit onderzoek in dezelfde richting, namelijk naar een stikstofuitstoot tijdens de bouw van infra- en verduurzamingsprojecten die relatief gering is ten opzichte van de totale vermeden uitstoot.

'De Essentie': 'Als wordt gekeken naar een balans tussen de totale deposities door de realisatie van de projecten en anderzijds de jaarlijks terugkerende depositiereducties door de verduurzaming van de industrie, dan blijkt dat een 'terugverdientijd' van 3 jaar (hoog scenario) tot 9 jaar (laag scenario) benodigd is om alle projectdeposities volledig te salderen. Ook blijkt dat de projectdeposities in de kustgebieden de meeste tijd vergen om tot deze balans te komen; meer landinwaarts (zuid en oost Nederland) is al in een periode van 1 jaar (hoog scenario) tot 3 jaar (laag scenario) een netto depositieafname te zien.'

De NVDE presenteerde in januari een [menukaart](#) van maatregelen die zowel de stikstof- als de CO₂-uitstoot verminderen en Nederland minder afhankelijk maken van buitenlandse fossiele energie. Die maatregelen maken dat in 2030 de NO_x-uitstoot 30 kton lager kan zijn. Zonder deze maatregelen bedragen de totaal verwachte NO_x-emissies in Nederland voor 2030 zo'n 140 kton.

Behalve NO_x-winst lopen we CO₂-vermindering mis

Duurzame energieprojecten die door stikstofbelemmeringen niet door kunnen gaan of ernstig vertraagd zijn, zouden zonder deze belemmeringen een forse hoeveelheid CO₂ kunnen besparen. Ook hier hebben bedrijven niet altijd inzicht in de precieze cijfers, maar op basis van een beperkt aantal respondenten is toch duidelijk dat het gaat om substantiële hoeveelheden. Verschillende bedrijven geven bijvoorbeeld aan dat ze zonder stikstofregels jaarlijks 0,1 tot 1 Mton CO₂-uitstoot zouden kunnen voorkomen met hun projecten. In de groen gassector zou het zelfs om meerdere megatonnen gaan.

Investeringskosten in groene groei misgelopen

Er zijn forse investeringskosten gemoeid met de projecten die door stikstofbelemmeringen niet doorgaan. Deze investeringen in groene groei lopen we nu mis, terwijl ze hard nodig zijn om Nederland toekomstbestendig en onafhankelijker van het buitenland te maken. Bedrijven spreken over tientallen of honderden miljoenen per bedrijf. De groengassector ziet miljarden aan investeringskosten mislopen door stikstofproblemen. Netbeheerders lopen vertraging op, waardoor bedrijven en bijvoorbeeld nieuwbouwprojecten die afhankelijk zijn van hun netten in de problemen kunnen komen.

Raad van State bemoeilijkt intern salderen

De situatie is verder beïnvloed doordat de Raad van State in december uitsprak dat 'intern salderen' (het tegen elkaar wegstrepen van stikstof-mee- en tegenvallers binnen een project) voortaan vergunningplichtig is. Ook scherpte de Raad de motiveringseisen aan. Dit betekent dat zelfs als een project in totaal een verlaging van stikstofuitstoot oplevert, de tijdelijke uitstoot in de bouwfase nog steeds als een belemmering kan gelden. Hierdoor wordt de vergunningsprocedure complexer en lopen meer projecten vast. Volgens zeventig procent van de bedrijven heeft deze uitspraak het veel complexer gemaakt om duurzame energieprojecten van de grond te krijgen. Een paar citaten:

- Intern salderen was laatste mogelijkheid om aan de gang te blijven.
- In onze projecten vervangen wij het aardgasverbruik en de CO₂-uitstoot van individuele cv-ketels door centrale opwekking van warmte met minder of geen uitstoot. Voor al onze projecten is "intern salderen" dé onderbouwing voor ontwikkeling en realisatie.
- Bij het afsluiten van gas van woonwijken en het aankoppelen op een nieuw warmtenet wordt veelal gebruik gemaakt van intern salderen.
- Projecten zullen vertraging oplopen, investeerders haken af.
- Met intern salderen kan het eigenlijk altijd uit om een agrarisch perceel te benutten voor een energieproject. De weg te strepen emissies van de NH₃ uit mest zijn velen malen hoger en veroorzaken relatief meer depositie dan de emissies van machines tijdens de bouw. Door de uitspraak van de Raad van State kan er nu dus in de nabijheid van Natura 2000 gebieden geen agrarische grond getransformeerd worden in een locatie voor zonne- of windenergie of een onderstation. Terwijl dit wel veel stikstofwinst oplevert, doordat het project duurzame stroom oplevert en doordat er geen (kunst)mest meer op de locatie van het project komt. In de regel levert de exploitatieperiode/beheerperiode nagenoeg geen depositie op omdat er dan weinig machinaal gebeurt bij energieprojecten.
- Dit maakt het vervangen van fossiele centrales door waterstofcentrales op dezelfde locatie een stuk onzekerder, zo niet onmogelijk.

Oplossingsrichtingen

Uit de inventarisatie blijkt dat bedrijven in de duurzame energiesector diverse maatregelen voorstellen om vertragingen door het stikstofbeleid te voorkomen en de energietransitie te versnellen. De belangrijkste oplossingsrichtingen zijn:

- Vrijstelling van stikstofregels voor duurzame energieprojecten
- Wegstrepn van lage stikstofemissies tijdens bouw tegen hoge stikstofreducties gedurende levensduur
- Energie(infra)projecten voorrang geven in de verdeling van de stikstofdepositieruimte bij de stikstofbanken
- Forse politieke besluiten waardoor de stikstofdepositie snel daalt en Nederland, inclusief de energietransitie, weer van het stikstofslot af kan
- Stimuleren van gebruik van emissieloze voertuigen en materieel, waar nodig voldoende ondersteund door subsidies.

Driekwart van de bedrijven in de duurzame energiesector pleit voor een vrijstelling van stikstofregels voor de bouw van energieprojecten die tijdens de levensduur stikstof- en CO₂-uitstoot voorkomen. Ondanks de tijdelijk verhoogde stikstofuitstoot tijdens de bouwfase, zal het op lange termijn significant bijdragen aan het verminderen van stikstof en CO₂-uitstoot. Daarnaast vindt ruim de helft van de bedrijven dat duurzame energieprojecten voorrang moeten krijgen bij de verdeling van stikstofruimte. Ruim de helft van de bedrijven in de duurzame energiesector ziet forse politieke besluiten als een cruciale maatregel om de stikstofdepositie structureel te verlagen. Dit impliceert dat bedrijven niet alleen zoeken naar uitzonderingen of verschuivingen binnen het bestaande beleid, maar ook pleiten voor een bredere, systematische aanpak van het stikstof probleem.

De NVDE ondersteunt het [versnellingspakket](#) van VNO-NCW, Natuur & Milieu, Natuurmonumenten en Bouwend Nederland, dat een structurele oplossing biedt om de stikstofdepositie in Nederland fors te verminderen. Daarnaast roept de NVDE, net als de onderzochte bedrijven, op tot een vrijstelling van stikstofregels voor duurzame energieprojecten. Dit is niet meer dan logisch doordat de uitstoot tijdens de bouw te verwaarlozen is, ten opzichte van de reductie van stikstof tijdens de levensduur van projecten. Ook moeten energie(infra)projecten voorrang krijgen in de verdeling van de stikstofdepositieruimte bij de stikstofbanken.

Mogelijkheden voor emissieloze bouw

De sector wacht intussen niet af, maar gaat zelf aan de slag om de stikstofbelemmeringen te beperken. Van de ondervraagde bedrijven ziet bijna de helft het stimuleren van emissieloze voertuigen en materieel, waar nodig ondersteund met voldoende subsidies als een belangrijke oplossing. Zo'n veertig procent past al emissievrije voertuigen of materieel toe. Elektrische machines zoals pompen en boren worden toegepast door 27 procent van de bedrijven en bijna de helft overweegt dit te gaan doen. Elektrische voertuigen worden gebruikt door dertien procent van de bedrijven, en twintig procent overweegt dit.

De NVDE vindt dit bemoedigend, al beseffen wij ons dat dergelijke technische oplossingen om de stikstofuitstoot tijdens de bouw te beperken, niet overal kunnen worden toegepast. Eén van de respondenten zei: "Emissieloos bouwen verhoogt de investeringskosten overall met circa vijftien procent". De subsidie voor emissievrij bouwen is nauwelijks gebruikt door respondenten, al wordt dit mogelijk

veroorzaakt doordat aannemers de subsidie kunnen aanvragen, niet de opdrachtgevers die deze inventarisatie invulden. De NVDE vindt het van belang dat de subsidie voor emissievrij bouwen met voldoende budget beschikbaar blijft, zodat er zoveel als nodig emissievrij materieel beschikbaar komt.

Betaalbare energie voor nieuwbouwwijken, bedrijven en burgers

Laat de energietransitie en de verzwaring van energienetten volop doorgaan, zonder dat stikstofregels spaken in het wiel steken. Dan kunnen nieuwe woonwijken weer aangesloten worden op het net, kunnen bedrijven uitbreiden en kan emissieloos vervoer doorgroeien. Bovendien ontstaan nieuwe verdienmodellen voor boeren, die schone energie kunnen gaan oogsten, bijvoorbeeld groen gas. Dan kunnen we binnen de EU meer en meer onze eigen broek ophouden wat betreft energie. Dat is geen overbodige luxe in de huidige internationale chaos. Ook blijft de energierekening voor burgers en bedrijven stabiel en betaalbaar.

Onderzoeksmethode en -periode

De inventarisatie is ingevuld tussen 24 januari en 16 februari 2025 door 85 leden van de NVDE en de aangesloten branche-organisaties die werkzaam zijn in duurzame energie. Daarnaast hebben we sommige bedrijven om uitleg en aanvulling gevraagd om een goed beeld te krijgen van de situatie. Deze inventarisatie richt zich op projecten voor duurzame energie en energieinfrastructuur. Industriële energieprojecten vallen niet binnen de scope van deze inventarisatie.

De Nederlandse Vereniging Duurzame Energie (NVDE) maakt zich sterk voor een energievoorziening die volledig is gebaseerd op hernieuwbare energie door het bundelen van krachten uit de gehele sector. De aangesloten bedrijven zijn actief in hernieuwbare elektriciteit, warmte en gassen en in duurzame mobiliteit, de gebouwde omgeving en de industrie. De activiteiten voor duurzame energie bij 1.600 aangesloten bedrijven vertegenwoordigen nu al een omzet van ruim € 43 miljard en bijna 200.000 werknemers in Nederland.